

Correctievoorschrift HAVO

2025

tijdvak 1
dinsdag 7 mei
07.30 - 10.30 uur

Geschiedenis

Verwerken scores

Verwerk de scores van alle kandidaten in het online AWP-programma.

De scores moeten uiterlijk maandag 2 juni 2025 om 12.00 uur ingevuld zijn.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 30, 31 en 32 van het Landsbesluit vwo-havo-vsbo d.d. 23-06-2008 (PB. 2008, no. 54).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van bovenvermelde artikelen van het Landsbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

- 3.4 indien slechts een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd worden, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan een antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar een keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Eenzelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij dient de fout of onvolkomenheid wel mede te delen aan het ETE. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen door het ETE rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer. Dit cijfer kan afgelezen worden uit omzettingstabellen die beschikbaar worden gesteld door het ETE na de bepaling van de definitieve cesuur.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen geschiedenis havo 2025 eerste tijdvak kunnen maximaal 66 scorepunten worden behaald. Het examen bestaat uit 30 vragen.

*Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 Beoordelingsmodel

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Staatsinrichting

1 C

2 maximumscore 2

Juiste volgorde is: e, b, c, d, a

Opmerking: Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder juiste reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

3 maximumscore 1

Aruba en Sint Maarten.

Opmerking: Beide eilanden moeten worden genoemd voor het toekennen van het scorepunt.

4a maximumscore 1

De Democratische partij (DP) met als leider (E) Jonckheer en de Nationale Volkspartij (NVP) met als leider (F) Da Costa Gomez.

Opmerking: Partij en leider moeten worden genoemd voor het toekennen van het scorepunt.

4b maximumscore 1

De twee belangrijkste doelen waren het verkrijgen van meer zelfstandigheid/autonomie en algemeen kiesrecht.

Opmerking: Beide doelen moeten worden genoemd voor het toekennen van het scorepunt.

5 maximumscore 3

- De eerste aanpassing was: Suriname werd onafhankelijk.
Hierdoor was er vanaf dat moment één gevolmachtigde minister.
- De tweede aanpassing was: Aruba kreeg de Status Aparte.
Hierdoor waren er vanaf dat moment twee gevolmachtigde ministers.
- De derde aanpassing was: Sint Maarten en Curaçao werden autonome landen.
Hierdoor waren er vanaf dat moment drie gevolmachtigde ministers.

Opmerking: 3 scorepunten toekennen wanneer de aanpassingen en het juiste aantal gevolmachtigde ministers genoemd wordt.

Bij het noemen van drie correcte gebeurtenissen 2 scorepunten toekennen.

Bij het noemen van twee juiste gebeurtenissen 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
6a	maximumscore 1 Het Statuut.	
6b	maximumscore 2 <u>Argument voor</u>: Jonckheer was in 1954 de eerste minister-president van de autonome Antillen. / Jonckheer heeft als vertegenwoordiger van de Antillen het Statuut getekend. 1 <u>Argument tegen</u>: Het was Da Costa Gomez die tijdens de rondetafelconferenties/de totstandkoming van het Statuut de belangrijkste rol heeft gespeeld. 1	
7a	maximumscore 1 Eén van de volgende mogelijkheden: - Ongelijkheid tussen zwart en wit: Citaat: regel 8 / regels 12 - 18. - Ongelijkheid in klasse: Citaat: regels 25 - 30. <i>Opmerking: Een correct citaat of juiste verwijzing naar de bron is voldoende voor het toekennen van het scorepunt.</i>	
7b	maximumscore 1 Eén van de volgende mogelijkheden: - Black power Movement - Vakbonden - Progressieve bladen (media) → Het (tweewekelijks) blad Vitó - Progressieve Jongerengroepen die samen kwamen op pleinen en in parken	
7c	maximumscore 1 De aanleiding voor de opstand 30 mei 1969 is het Wescar-conflict. Citaat: regels 31 – 36. <i>Opmerking: Een correct citaat of juiste verwijzing naar de bron is voldoende voor het toekennen van het scorepunt.</i>	
8	maximumscore 1 Uit het antwoord moet één van de volgende blijken: - Door de geschiedenis van strijd tussen DP en de NVP. - Door politieke patronage en wantrouwen in de bestaande politieke partijen. - De bestaande politieke partijen hadden weinig oog voor de belangen van de arbeider. - Om gemakkelijker toegang te geven aan nieuwe figuren (van kleur) in de politiek. - Op Aruba werd de MEP opgericht door een hernieuwde drang naar afscheiding.	

Vraag	Antwoord	Scores
9	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord:	
	Door de gewelddadigheden van 30 mei 1969 werden de Arubanen bang dat de golf van ontevredenheid en geweld ook naar hun eiland over zou waaien;	1
	ze hadden ook moeite met de mogelijkheid tot een overwicht van donker gekleurde Curaçaoënaars in de landelijke politiek die over hen zou regeren.	1
10	B	
11	D	
12	maximumscore 3 Voorbeeld(en) van (een) goed(e) antwoord(en):	
	<u>Rechts of Conservatief</u> – Calmes vindt het belangrijk om de religieuze waarden van de Curaçaose samenleving aan te houden.	1
	<u>Links of Sociaal of Progressief</u> – regering vindt het belangrijk om voor de armeren in de samenleving basisvoorzieningen te treffen middels wetgeving.	1
	<u>Liberaal</u> – vrijheid van godsdienst is een liberaal concept, waarbij de overheid zich <i>niet</i> mag bemoeien met de persoonlijke levensovertuigingen van de burgers.	1
13	maximumscore 1 Rechters zijn onafhankelijk, worden voor het leven (tot hun pensioen) benoemd. / Rechters kunnen <i>niet</i> door de regering worden ontslagen.	
14	D	
15a	maximumscore 1 De ERNA (Eilandelijke Regeling Nederlandse Antillen)	
15b	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord:	
	Over welke zaken elk eiland zelfstandig zou beslissen.	1
	Hoe de onderlinge verhoudingen tussen de eilanden worden geregeld.	1

Opmerking: Deze vraag vervalt. Dus alle kandidaten de volledige scores toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Oorlog en vrede

16a maximumscore 1

Twee van de volgende mogelijkheden, voor samen één punt:

- De Duitse eenwording.
- De Italiaanse eenwording.
- Het uiteen vallen van het Ottomaanse Rijk.
- De opkomst van verschillende natiestaten op de Balkan.
- Het panslavisme.

Andere antwoorden ter beoordeling van de examinerator.

16b maximumscore 1

Twee van de volgende mogelijkheden, voor samen één punt:

- (Modern-)imperialisme
- Militarisme
- Bondgenootschappen
- De moord op Frans Ferdinand
- Franse wraakgevoelens na 1871

17a maximumscore 2

- Een beroep wordt gedaan op de gehele bevolking/vrouwen om voldoende voedsel te bewaren/produceren. 1
- Door de oorlog was schaarste van voedselproducten ontstaan. 1

17b maximumscore 2

- Britse vrouwen zouden deze propagandaposter kunnen inzetten voor het verkrijgen van vrouwenrechten. 1
- Uit de poster blijkt dat zij een belangrijke rol speelden tijdens de Eerste Wereldoorlog. 1

18a maximumscore 1

De Amerikaanse president (Woodrow) Wilson.

Het doel was om oorlogen te voorkomen. Dit door landen bij elkaar te brengen om te praten/overleggen en vreedzaam onderlinge ruzie op te lossen.

Opmerking: Zowel naam en doel moeten juist zijn om het scorepunt toe te kennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18b maximumscore 1

Twee van de volgende, voor samen één punt:

- De Volkenbond bleek *niet* opgewassen tegen de opkomst van Adolf Hitler en Benito Mussolini.
- De organisatie kon *niet* voorkomen dat er opnieuw een Wereldoorlog uitbrak.
- De organisatie had geen middel om bij conflicten in te grijpen.
- Alle leden hadden vetorecht.
- Niet alle landen werden of bleven lid.
- De VS doen niet mee in het begin.
- De economische crisis verhinderde grotere inzet van belangrijke landen.

19a maximumscore 1

Kern van een juist antwoord:

Volgens Marx zouden de (fabrieks)arbeiders/proletariërs in opstand komen en de macht overnemen van de kapitalisten/bourgeoisie.

19b maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Trotski heeft het over een voorhoede die op de massa steunt. 1
- In dit geval nemen de proletariërs/arbeiders dus *niet* zelf het initiatief tot de revolutie. 1

19c maximumscore 1

Kern van een juist antwoord:

Een revolutie van (fabrieks)arbeiders was in Rusland onwaarschijnlijk, want Rusland was onvoldoende geïndustrialiseerd/ het merendeel van de bevolking was boer.

20 maximumscore 2

Militaire beslissingen:

- uitbreiding van het leger en heropbouw van de vloot en de luchtmacht
- Duitsland stapt uit de Volkenbond
- Duitsland sluit bondgenootschappen met Italië en Japan
- Hitler start op militaire doelen gerichte werkverschaffingsprojecten

Economische gevolgen:

- Hitler zorgt voor het minimaliseren van werkloosheid
- Hitler stuurt aan op autarkie/autarchie (zelfvoorzienend)

Opmerking: Scorepunten worden toegekend bij de juiste combinatie van *militaire beslissing en gevolg*.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21a maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Het doel was om vrouwen te werven voor de Amerikaanse oorlogsindustrie. 1
- Dat is te zien aan de vrouw op de afbeelding in arbeidstenue/ de vrouw die haar mouwen opstroopt als symbool om aan de slag te gaan. 1

21b maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Door het grote aantal Amerikaanse mannen dat in dienst trad, ontstonden er tekorten aan personeel in de industrie. Die tekorten wilde de regering opvullen door vrouwen te werven. 1
- Er is sprake van een totale oorlog, omdat op deze manier ook gewone burgers bij de oorlog betrokken raken. 1

22 D

23 maximumscore 2

Twee van de volgende, voor elk één punt:

- Door het gebruik van de radar, kon de komst van Japanse schepen en vliegtuigen op tijd worden gezien en gevolgd.
- De militaire codes van de Japanse strijdkrachten werden ontcijferd door de Amerikaanse marine, waardoor zij vooraf wisten wat de Japanners gingen doen.
- De Japanse strijdkrachten werden verslagen bij de Slag bij Midway.

24 maximumscore 2

Uit het antwoord moeten twee van de volgende redenen blijken, voor elk één punt:

- Na de Tweede Wereldoorlog de totale dekolonisatie van Azië op gang kwam en later in de jaren 60 ook die van Afrika.
- Door de Atlantic Charter de Europese landen overeen kwamen dat ze het zelfbeschikkingsrecht van volkeren gingen ondersteunen en dus het veroveren van kolonies geen acceptabele praktijk meer was.
- Kolonies worden beloond voor het steunen van het moederland in de oorlog.
- Europese moederlanden waren door de Tweede wereldoorlog te verzwakt om hun invloed op de kolonies uit te oefenen.
- De Japanse bezetting bewees dat de Europese moederlanden niet superieur waren.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- De gouverneur kreeg vergaande bevoegdheden (b.v. militaire censuur). 1
- Burgerlijke vrijheden konden worden beperkt (b.v. invoering verduisteringswetten). 1

26 A

27a maximumscore 1

Het juiste antwoord: democratie of kapitalisme vs het communisme.

Opmerking: Beide ideologieën moeten juist zijn om het scorepunt toe te kennen.

27b maximumscore 1

Het juiste antwoord:

Democratie/Kapitalisme: Attlee **OF** Churchill (van Groot-Brittannië) en Truman (van de Verenigde Staten) en Charles de Gaulle (Frankrijk) en Communisme: Stalin (van Sovjet-Unie)

Opmerking: De kandidaat moet minimaal drie namen van personen of landen bij de juiste ideologie noemen om het scorepunt toe te kennen.

27c maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Wens: Sovjet-Unie zou gaan deelnemen aan de bevrijding van Japan.
Reactie: Truman besliste om het atoomwapen te gebruiken om een snel einde te maken aan de oorlog tegen Japan. Dit zou een grotere invloed van de Sovjet-Unie/communisme in Azië vermijden.
- Wens: Stalin wilde zijn invloedssfeer in het oosten uitbreiden.
Reactie: Truman kwam met Trumanleer of Marshallplan om dit te voorkomen.
- Wens: De westerse geallieerden wilden het behoud van de economische eenheid van Duitsland maar creëren een nieuwe munt die tot een tweedeling leidt tussen de kapitalistische en communistische zone.
Reactie: Stalin reageert hierop met de Blokkade van Berlijn van 1948.

Opmerking: Er wordt één scorepunt toegekend voor een juiste wens. Het tweede scorepunt wordt toegekend voor de aansluitende reactie.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord, twee van de volgende voor elk één punt:

- Truman ziet de aanval van Noord-Koreaanse strijdkrachten als een gewapende invasie van het communisme om onafhankelijke staten te veroveren.
- De Veiligheidsraad van de VN heeft alle leden opgeroepen om bijstand te verlenen tegen de invasietroepen.
- Noord-Korea houdt zich niet aan de verzoeken van de VN om te stoppen met de aanval. / Het heeft de bevelen van de Veiligheidsraad naast zich neergelegd.

29a maximumscore 2

Kern van een juist antwoord:

- Tijdens de Cubacrisis was er een directe confrontatie tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten. Dit zou kunnen resulteren in een atoomoorlog. 1
- Daarom werd er vanaf dat moment gepoogd om de wapenwedloop te stoppen. / een atoomoorlog te verhinderen. 1

29b maximumscore 1

De Verenigde Staten, de Sovjet-Unie, China, Groot-Brittannië en Frankrijk.

30a maximumscore 1

Ronald Reagan.

30b maximumscore 2

- Reagan investeert in een wapenwedloop tegen de Sovjet-Unie om zo de Sovjet-Unie voor te blijven en uiteindelijk uit te schakelen. Ze zouden op een gegeven moment economisch *niet* meer mee kunnen. 1
- Gorbatsjov start met glasnost en perestrojka in de Sovjet-Unie, aangezien zijn land op dat moment *niet* in staat was om zich tegen het Westen te weren, zonder de nodige (economische) herstructureringen. Hij stuurt daarom op een 'arms limitation treaty' met Amerika. 1

OF:

- Door zijn herstructureringen valt de Sovjet-Unie uit elkaar: 1
- satellietstaten voelen zich vrij genoeg om zich vrij te maken van de Sovjet-Unie. 1